

Uvod u prijevod i komentar odabranih stihova i priča iz Mesnevijske

Nihad Čamdžić

UDK 821.222.1.09

Mesnevijska Dželaludina Muhammed ibn Muhammeda, kod nas poznatijeg kao Mevlana ili Rumi, književno je djelo iznimne književne i sadržajne vrijednosti nastalo kao plod duhovnog zanosa jednog od najvećih islamskih gnostika i napisano sa ciljem prenošenja vlastitih duhovnih iskustava, pojašnjavanja i približavanja zamršenih apstraktnih zbilja kroz jednostavne priče, simbole, metafore i alegorije, kao i trasiranja puta svima onima u kojima se probudila žed za Istinom i raspramsala ljubavna čežnja za Voljenim¹.

Iako je kod nas Mesnevijska jako cijenjena, veoma čitana i sa posebnim pijetetom tumačeno gnostičko i književno štivo, nažalost, moramo priznati da ona još uvijek nije dobila bosanski prijevod dostojan njene veličine. Svi dosadašnji objavljeni prijevodi Mesnevijske, uz svo poštovanje i respekt prema trudu prevodilaca i zaslugama koje im zbog toga pripadaju, ne zadovoljavaju potrebe savremenih čitalaca željnih orijentalne mudrosti i mistike

pretočene u lijep, pitak i tečan prijevod, a niti su dostatni kao povjerljiv izvor tragaocima za skrivenim značenjima i za putokazima sufijskog puta ljubavi, budući da nisu popraćeni adekvatnim pojašnjenjima i komentarima.²

U tom smislu, potpuno svjesni težine poduhvata prevođenja Mesnevijske, potaknuti željom da se još više približimo izvorniku i u stilskom i značenjskom smislu te na taj način bar djelomično utažimo žed zaljubljenika u lijepu riječ i nenadmašne mudrosti prvaka među sufijским pjesnicima, ponudit ćemo odabrane prijevode stihova iz Mesnevijske popraćene komentarima i tumačenjima.

Mesnevijska

Prije nego što zaplívamo okeanima značenja Mevlanine Mesnevijske, smatramo neophodnim čitaocima ukazati na neke osobenosti ovog nadaleko cijenjenog djela. Mesnevijska je

su prevedena samo dva od šest svezaka Mesnevijske. Dok sa druge strane prijevodu gospodina Velida Imamovića, iako obuhvata svih šest svezaka Mesnevijske, nedostaje bilo kakav komentar i pojašnjenje, a osim toga, kao i Hadžibajrićev prijevod, više nalikuje na prozu nego na poeziju.

¹ Uzvišenim Bogom.

² Prijevod Mesnevijske našeg uvaženog i velikog alima i arifa Fejzullaha Hadžibajrića uopće ne prati Mesnevijskin književni poetski stil nego je napisana u prozi. Taj prijevod je popraćen kratkim komentarima značenja stihova ali je nekompletan budući da

izvorno jedna vrsta književne forme, raširene i veoma česte u islamskom kulturnom krugu. To je književna forma sa posebnim odlikama prilagođena kazivanjima pripovijesti i priča u stihu. Riječ mesnevija izvedena je iz arapske riječi *muthenā* - dvojni, dupli, a njeno terminološko značenje je *parna rima*. Mesnevija predstavlja specifičnu književnu formu u kojoj svaki distih (bejt) ima različitu rimu, dok se prvi i drugi polustih međusobno rimuju.³ Forma mesnevijske davala je pjesnicima veliku slobodu u izboru rime, te im omogućavala da na lakši način pretoče svoje misli u stihove.

Mevlanina Mesnevija je samo jedna u nizu poznatih književnih djela napisanih u formi mesnevijske. Između mnoštva djela napisanih u formi mesnevijske izdvojiti ćemo Firdusijevu Šahnamu, šejh Feriduddin Atarova djela Mantiku-t-tayr, Musibet-name, Ilahi-name, Bulbul-name, Pend-name i Džumdzume-name, kao i Nizamijevo Petoknjižje, koje sadrži pet mesnevijski: Mahzen-ul-esrar, Husrev i Širin, Leyla i Medžnun, Heft-peyker i Iskender-name.⁴ Dakle, mesnevija je pjesnička književna forma sa posebnim odlikama, prema mišljenju većeg broja znanstvenika ona je nastala u Iranu, a potom se, nakon što ju je novim temama i sadržajima oplemenio islam, raširila i postala popularna u svim književnostima muslimanskih naroda.

Mevlanina Mesnevija

No, vratimo se Dželaludinu Rumiju, odnosno Balhiju⁵ i njegovom izuzetnom djelu. Mevlana Dželaludin Rumi svoje poetsko djelo ne naslovljava posebnim imenom, kao što su to činili svi njegovi prethodnici, koje

je on jako poštovao i cijenio i koji su ostavili snažan pečat na njegovu ličnosti i njegovo djelo kao što su to, na primjer, veliki sufijski pjesnici *Senāi* i *Feriduddin Atār*. On u uvodu svog najznačajnijeg djela kaže: "Ova knjiga je Mesnevija i ona je korijen korijena korijena vjere u otkrivanju tajni dosezanja Istine i čvrstog ubjeđenja"⁶, time određivši jedno opće ime za naziv svoga posebnog djela, svjestan da će njegova mesnevija nadmašiti sve druge mesnevijske, postati Mesnevija svih mesnevijski i kao takva, pod tim imenom, postati prepoznatljiva diljem svijeta. Mevlanina Mesnevija, zahvaljujući svojoj velikoj snazi, naprosto je prisvojila ime jedne forme i učinila ga svojim vlastitim identitetom⁷, tako da danas većinu ljudi sam spomen mesnevijske asociira na veliko djelo Dželaluddina Rumija Mevlane.

Mevlanina Mesnevija sadrži 424 priče i oko 27.000 stihova raspoređenih u 6 deftera, svezaka, nastalih u periodu između 662. i 672. hidžretske godine (1260. godine). Dželaludin Rumi nakon uvoda napisanog na arapskom jeziku otvara Mesneviju stihovima poznatim kao *Nejnama*. Nejnama sadrži 18 stihova i u njoj je susirana sva mudrost, namjera i krajnji cilj i svrha pisanja Mesnevijske.

Bez Bismille

Mesnevija, kao književna forma, strukturalno se ne razlikuje od drugih formi. Ona je kao i sve druge forme započinjala *bismillom* i *tembidom* kao kohezivnim faktorom svekolike književne baštine napisane na orijentalnim jezicima. *Bismilla* i *tembid* u klasičnoj književnosti su bili neizostavni i kao proslav a sadržavali su proglas o posvećenosti svoga djela

³ Vidi: Esad Duraković, "Ka poetici Mesnevijske", Znakovi vremena br. 64, Institut Ibn Sina, Sarajevo, 2014.

⁴ Amina Š. Jesenković, "Jedna kap iz prvih talasa na morima Mesnevijske", Znakovi vremena, br. 7. i 8., zima 2000, Institut Ibn Sina, Sarajevo, str. 157.

⁵ Budići da je Dželaludin Rumi rođen u gradu Balhu, koji se nalazi na sjeveru današnjeg Afganistana a koji je

nekada pripadao području koje se nazivalo Veliki Horosan, on se po svom rodnom gradu zove i Balhi, kako je, između ostalog i poznat u Iranu i Afganistanu.

⁶ Masnawi-ye ma'navi, kritičko izdanje Abdulkerim Soroush, Teheran, 1378, str 1.

⁷ Vidi: Esad Duraković, "Ka poetici Mesnevijske", Znakovi vremena br. 64.

Bogu, donošenje zahvale Bogu, blagoslov na Poslanika, predvodnike u Vjeri a nakon toga slijedila je pohvala nekom ugledniku, vladaru, meceni, a tek nakon toga pjesnik bi otpočinjao sam spjev.

Međutim, Dželaluddin Rumi je bio prvi, a po svemu sudeći i jedini pjesnik klasičnog perioda koji je rušio ustaljene forme, klišeje i kalupe klasične perzijske književnosti. On naravno poznaje i poštuje zvaničnu književnu znanost svog doba, ali joj ne robuje. Za nje ga je, iznad svega bitan sadržaj i smisao koji želi prenijeti čitaocu. Primjere kršenja klišeja

i ustaljenih struktura književnih formi primjećujemo posebno u gazelima hz. Mevlane⁸, kojima dominiraju pjesnički zanos, emocije, lepršavost i ljubavna čežnja, ali i u Mesnevi. Mevlana, u toj svojoj originalnosti, narušava ustaljenu strukturu mesneviije i započinje svoje djelo bez *bismille* i bez klasičnog *temhida*. Odgovor na dilemu, zašto je na početku Mesneviije izostavljena bismilla, kao sveti proslov i čin javnog očitovanja posvećenosti datog djela Bogu, Svemilosnom i Samilosnom, pokušat ćemo saznati iz komentara *Nejname* koji će uslijediti u idućem broju ovog časopisa.

Prijevod Nej name – Pjesma o naju

1

*Poslušaj ovaj naj šta kazuje
na rastanke on se žali, tuguje*

*Iz staništa moga od kad me otrgnuše
U jecaju mome, muško, žensko, svi se rasplakaše*

*Za prsima tragam, od rastanka ranjenim
Da im boli čežnje kažem, da opišem*

*Od izvora svoga ko daleko padne
Taj za danom žudi, sjedinjenja ponovna*

5

*Ja u svakom društvu jecam, tugujem
I postadoh sudrug ljud'ma, i lošim i dobrim*

*Svak' drug mi postane umišljajem svojim
Ne tražeći tajnu moju, u nutрини mojoj*

*Tajna moja od jecanja moga udaljena nije
Ali, oku i uhu svjetlost⁹ njena strana je*

*Tijelo od duše i duša od tijela, jedno drugom nisu skrivi
Ali nikom dopušteno nije dušu da vidi*

*Vatra ovaj zvuk je naja, a ne vjetar
Ove vatre ko ne'jma, bolje nek ga nije*

10

*Vatra ljubavi je to, što u naj je pala
Vrenje ljubavi je to, što u vino pade*

*Naj je sudrug svakom od druga razdvojenom
Tonovima svojim on trga naše zastore*

*Poput naja, što otrov i lijek je, ko je sličnog vidio?
Poput naja ko još vidje druga, sažalna i čežnjiva?*

*Naj priču kazuje o Putu krolju ispunjenim
On nam priča o ljubavi Medžnunovoj*

*Pristup nema ovoj svijesti¹⁰, sem nesvjesni¹¹
Osim uba jezik nema mušterije druge*

15

*U tuzi su našoj dani nestali
Uzavrelom čežnjom ispunjeni postali*

*Dani ako prodoše, reci; Id'te, mi bojazni nemamo
Ti ostani, jer k'o tebe nikog čistog nema*

*Osim ribe svak' se vode zasiti
Bez opskrbe ko ostane¹² dan mu se oduži*

*Stanje zrelog ne shvata ni jedan sirovi
Zato govor kratak treba biti – Vas-selam*

⁸ Gazeliyat-e šams, gazel br. 38.

⁹ Metafora za spoznaju.

¹⁰ Ljubavnog zanosu

¹¹ Opijenog ljubavlju

¹² Svak se zasiti ljubavi samo ašik nikada. Kao što

riba ne može da živi bez vode, tako ni ašik ne može živjeti bez aška – ljubavi i stalne čežnje za sastankom sa mašukom. Onaj ko nema duhovne vode i hrane to jeste ljubavi dan mu postaje tu-roban, sumoran i težak.